

ЗВІТ

про результати роботи інклюзивно-ресурсних центрів Одеської області

у 2025 році (інформація про виконання пункту 46.1 Плану заходів на 2025-2026 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 березня 2025 року № 374-р)

На виконання Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року органами управління освітою сільських, селищних, міських рад, закладами освіти обласної комунальної власності, закладами професійної, фахової передвищої та вищої освіти забезпечено заходи з формування безпечного освітнього середовища в закладах освіти.

Комплексним документом, який передбачає створення безбар'єрного простору в різних вимірах (освітньому, цифровому, інформаційному, фізичному, суспільному та економічному) є Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, де серед завдань з її реалізації визначено розвиток мережі та підтримка інклюзивно-ресурсних центрів, забезпечення їх достатньою кількістю кваліфікованих фахівців, методичними матеріалами і обладнанням та налагодження співпраці із закладами освіти.

Важливим показником безбар'єрності в освіті є формування мережі інклюзивно-ресурсних центрів, спеціальних та інклюзивних закладів (класів груп), тобто системи освітньої підтримки дитини з особливими освітніми потребами.

Інклюзивно-ресурсні центри (далі – ІРЦ) – це спеціальні установи системи освіти, які мають завдання якомога раніше виявити в дитини особливі освітні потреби й надати їй фахову і компетентну допомогу.

В області таких центрів функціонує 43, один з них утворений у 1 кварталі 2025 року (Красносізьська сільська рада).

Аналіз показав, що 43 ІРЦ обслуговують дітей, які проживають на території 35 громад, ще 37 територіальних громад уклали угоди про співробітництво з цими центрами, як це передбачено пунктом 7 Положення про інклюзивно-ресурсний центр, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 року № 545, 2 територіальні громади не мають дітей з особливими освітніми потребами на своїй території, а 17 громад до цього часу не уклали жодних договорів (Кароліно-Бугазька, Старокозацька, Маразліївська, Тузлівська, Дивізійська, Шабівська, Петровірівська, Старомаяківська, Чогодарівська, Кулевчанська, Петропавлівська, Плахтіївська, Успенівська, Шабівська сільські; Ширяївська, Сергіївська, Бородінська селищні ради).

Для методичної підтримки інклюзивно-ресурсних центрів на базі КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» працює обласний ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти, для практичної роботи якого облаштовано тренінговий центр.

Ще перед початком війни вдалося забезпечити 9 ІРЦ мобільними ІРЦ, і слід відмітити позитивні результати їх використання у роботі та супроводі дітей з ООП з віддалених населених пунктів.

Ефективно працюють мобільні групи інклюзивно-ресурсних центрів Великомихайлівської селищної, Татарбунарської, Подільської міських, Маяківської, Саф'янівської рад.

Аналізуючи річні звіти ІРЦ у системі АС «ІРЦ», встановлено, що 23 ІРЦ розміщені в окремих будівлях або на першому поверсі спільної з іншими установами будівлі, а 20 функціонують на базі закладів освіти.

1 ІРЦ пошкоджене внаслідок російської агресії (Одеський ІРЦ №1), тому працює у тимчасовому приміщенні, 3 ІРЦ у процесі ремонтів (Одеський ІРЦ №5, Красносільський, Фонтанський ІРЦ).

Будівлі інших установ у більшості є доступними для маломобільних груп населення, в них облаштовані пандуси та поручні у 37 ІРЦ;

спеціально обладнані туалетні кімнати у 34 ІРЦ;

у 2 ІРЦ наявні підйомники (Одеський №4, Визирський).

Встановлено, що в більшості забезпечено доступність до дверних прорізів, однак у більшості не розміщено вказівники та піктограми з надписами шрифтом Брайля,

в окремих ІРЦ встановлені кнопки виклику.

Усі діти заслуговують на середовище, яке задовольняє їхні потреби бути здоровими, відчувати себе безпечно, захищено від будь-яких проявів жорстокого поводження, нехтування з боку дорослих.

Для забезпечення безпекових умов в умовах воєнного стану 35 мають можливості для укриття відвідувачів та працівників центру 10 ІРЦ мають укриття, 25 ІРЦ уклали договори про використання укриття іншого закладу (установи).

Відповідно до пункту 6 Положення загальна площа ІРЦ повинна становити не менше 50 м², більшість відповідають вимогам.

Згідно з підпунктом 5 пункту 58 Положення органи місцевого самоврядування забезпечують створення матеріально-технічних умов, необхідних для функціонування ІРЦ.

Так, в більшості установ облаштовано окремі кабінети логопедів, дефектологів, корекційних педагогів, практичних психологів, ресурсні кімнати, зали для занять з лікувальної фізкультури, приймальні, які оснащені спеціальним та реабілітаційним обладнанням, меблями, дидактичним матеріалом, спортивним та медичним інвентарем, комплектами ігор тощо.

Усього в 43 ІРЦ введено 403 ставки працівників, з яких 299 педагогічні та 104 – не педагогічні.

Фактично працює 332 працівника, з них 233 – педагогічні працівники та 99 інших працівників. 66 посад є вакантними.

Аналізуючи наявність інструментарію для проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дітей слід зазначити, що 37 ІРЦ та обласний ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти забезпечені діагностичними методиками WISC-IV, LEITER-3, PEP-3, CASD, CONNERS-3, що є базовими для обстеження дітей різного віку з найпоширенішими освітніми труднощами. 25 фахівців ІРЦ є сертифікованими спеціалістами. Є потреба у забезпеченні 7 ІРЦ згаданими методиками.

За співпраці з Організацією об'єднаних націй з питань освіти, науки і культури в області реалізовано проєкт щодо формування безпечного освітнього середовища, у рамках якого 16 ІРЦ та обласний ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» забезпеченні діагностичними методиками SAFA і MPR, які здійснюють ґрунтовне оцінювання п'яти основних сфер розвитку та труднощів у навчанні, у тому числі дітей раннього віку.

ЮНЕСКО надано допомогу у забезпеченні обладнанням Одеського ІРЦ №1, що зазнав пошкоджень внаслідок збройної агресії влітку 2025 року.

Серед головних завдань ІРЦ є проведення комплексної оцінки розвитку дітей та здійснення системного кваліфікованого супроводу осіб у разі встановлення у них особливих освітніх потреб.

Загалом у 2024 фахівцями ІРЦ було проведено 4460 комплексних оцінок (для порівняння, у 2023-4199, 2022-3189), у 2025 році (станом на 01.12.2025) проведено 4424 заняття.

При цьому 986 дітей отримували на базі ІРЦ корекційно-розвиткові послуги.

У 2025 році (станом на 01.12.2025) проведено 32 294 корекційно-розвиткових занять та 39 357 консультацій.

Фахівці є членами команд психолого-педагогічного супроводу, однак, не зобов'язані надавати КРЗ дітям, що зараховані в інклюзивні класи (групи).

Додаткові КРЗ надаються залученими закладами освіти відповідними фахівцями, що володіють компетентностями для їх надання.

Варто зазначити, що основною метою співпраці ІРЦ із закладами освіти є кваліфікована підтримка та консультування для ефективної допомоги дітям з особливими освітніми потребами.

Повноваження фахівців ІРЦ визначаються законодавством та передбачають надання корекційно-розвиткових та психолого-педагогічних послуг в межах нормативів та можливостей робочого часу дітям, що навчаються на індивідуальній формі (педпатронаж), якщо у закладі відсутні спеціалісти, та тим дітям, що не охоплені інклюзивним чи спеціальним навчанням.

У 2025-2026 навчальному році у закладах дошкільної, загальної середньої та професійної освіти отримують освітні послуги 8920 дітей з особливими освітніми потребами, з них:

- у закладах загальної середньої освіти – 6703 (в інклюзивних класах - 3864 дітей, в спеціальних класах – 72 дитини, у закладах спеціальної освіти – 2195 дітей, в умовах педагогічного патронажу -572 дитини);

- у закладах дошкільної освіти - 2086 дітей (в інклюзивних групах – 934 дитини, у спеціальних групах – 821 дитина у закладах дошкільної освіти компенсуючого типу - 331 дитина);

- у закладах професійної (професійно-технічної) освіти - 131 учень з особливими освітніми потребами (в інклюзивних групах-50, у спеціальних-81).

Загальна кількість фахівців «асистент вихователя», «асистент вчителя» складала 2762 особи (2388 асистентів вчителя; 374 асистентів вихователя).

Для соціального супроводу дітей з ООП залучено 74 особи, з яких: реалізують соціальну послугу «супровід під час інклюзивного навчання» - 13 соціальних працівників (у ЗЗСО - 10, у ЗДО - 3). асистентів дитини – 61 (батьки або особи, що замінюють, у ЗЗСО- 41, у ЗДО -20).

З метою підтримки дітей з особливими освітніми потребами, що навчаються в умовах інклюзивного навчання, фахівцями ІРЦ для педагогічних працівників проведено ряд заходів, зокрема:

- круглі столи «Баланс між турботою і самостійністю: де межа допомоги», «Організація діяльності інклюзивного класу/групи у 2025–2026 навчальному році», «Розлади аутистичного спектру у дітей.

- семінари-практикуми «Інклюзивні зміни як передумова створення безбар'єрного середовища в закладах дошкільної освіти», «Від партнерства до дії: формуємо безбар'єрність разом», «Сучасна логопедія: принципи корекційно-розвиткової роботи з особами з функціональними (мовленнєвими) труднощами дошкільного віку. Практичні кейси», «Збереження психічного здоров'я засобами арт-терапії», «Використання арттехнік у корекційній роботі з дітьми з порушеннями мовлення», «Піклуйся про себе: як зберегти ментальне здоров'я в умовах щоденного стресу», «Індивідуальна освітня траєкторія: як зробити її інклюзивною та ефективною», «Професійна компетентність асистента вчителя як один з ключових компонентів якісного інклюзивного навчання», «Партнерська взаємодія педагогів та батьків дітей з особливими освітніми потребами», «Формування сенсорних навичок у дітей дошкільного віку, їх вплив на розвиток дитини»;

- вебінари «Зміни в складанні індивідуальної програми розвитку», «Особливості роботи з дітьми з особливими освітніми потребами», «Адаптація та модифікація освітніх програм», «Особливості осіб з особливими освітніми потребами», «Стан діяльності закладів освіти щодо роботи з особами з особливими освітніми потребами», «Особливості діяльності організації навчання дітей з особливими освітніми потребами в закладах освіти тощо.

Також фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів упродовж 2025 року проведено просвітницькі заходи для дітей та молоді з особливими освітніми потребами з тематики «Малюємо світлом», «Світ професій», «Колесо почуттів», «Кольорова шкарпетка», «Діти дощу», «Шкарпетуйся», «Символічний блакитний», «Я люблю свою матусю», «Наші емоції у кольорах», «Пісочна анімація», «Різні Разом: тут і зараз!», «Кожна дитина повинна бути щасливою» тощо.

Висвітлення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів Одеської області відбувається на власних сайтах та офіційних сторінках у соцмережах.

При Чернігівському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського діє Ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти (далі – Ресурсний центр), який працює за такими напрямками:

- здійснює підвищення професійної компетентності педагогічних працівників інклюзивно-ресурсних центрів та закладів освіти щодо навчання дітей з особливими освітніми потребами шляхом організації та проведення, зокрема, тренінгів, семінарів і вебінарів;
- надає консультативно-методичну допомогу з питань навчання дітей з особливими освітніми потребами керівникам та педагогічним працівникам закладів освіти, інклюзивно-ресурсних центрів, установ (закладів) соціального захисту населення, закладів охорони здоров'я, батькам (іншим законним представникам) дитини, а також представникам органів місцевого самоврядування та громадським об'єднанням;
- проводить аналіз даних щодо фахівців, які надають психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги дітям з особливими освітніми потребами у Чернігівській області, та здійснює узагальнення інформації про заклади освіти області, що надають такі послуги;
- проводить аналіз даних щодо охоплення навчанням дітей з особливими освітніми потребами, вивчає та узагальнює досвід роботи закладів освіти;
- у межах своєї компетенції надає пропозиції щодо удосконалення законодавства з питань навчання дітей з особливими освітніми потребами відповідному структурному підрозділу з питань діяльності інклюзивно-ресурсних центрів;
- співпрацює з Інститутом спеціальної педагогіки Національної академії педагогічних наук та іншими структурними підрозділами закладів післядипломної педагогічної освіти щодо застосування сучасних методик проведення комплексної оцінки, надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, адаптації освітніх програм до потреб дітей з особливими освітніми потребами, розробки індивідуальної програми розвитку та з інших питань у межах своєї компетенції;
- проводить інформаційно-просвітницьку роботу з підвищення рівня обізнаності громадськості про дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі з інвалідністю, у взаємодії з громадськими об'єднаннями, батьками (іншими законними представниками) дітей та закладами освіти шляхом організації та проведення лекцій, тренінгів, семінарів, вебінарів, поширення інформаційних матеріалів у засобах масової інформації тощо.

Головна мета діяльності Ресурсного центру – сприяти розвитку інклюзивного освітнього середовища в закладах освіти Чернігівської області, забезпечувати методичну, інформаційну та практичну підтримку педагогів,

батьків і здобувачів освіти, а також формувати безбар'єрний простір у закладах освіти та громадах, де кожна дитина має рівні можливості для навчання та розвитку.

Протягом 2025 року Ресурсним центром проведено такі заходи:

- у межах курсів підвищення кваліфікації для педагогічних працівників, які працюють із дітьми з особливими освітніми потребами, проведено лекцію «Безбар'єрність та інклюзивність як пріоритети державної політики». Під час заходу висвітлено ключові напрями державної політики щодо створення доступного освітнього середовища, наголошено на важливості рівних прав і можливостей для всіх учасників освітнього процесу та обговорено практичні кроки впровадження принципів безбар'єрності у закладах освіти та громадах;
- на сайті «Інклюзія в навчальному закладі» розміщено відео- та візуальні матеріали, що демонструють приклади безбар'єрності у різних сферах життя — освіті, культурі, транспорті та соціальних послугах. Ці матеріали сприяють кращому розумінню педагогами та батьками принципів створення інклюзивного середовища;
- проведено дискусійну панель «Інклюзивно-ресурсний центр як ресурс для забезпечення додаткової підтримки закладів освіти з інклюзивним навчанням», під час якої обговорено функції інклюзивно-ресурсних центрів у підтримці дітей з особливими освітніми потребами, визначено шляхи співпраці центрів із закладами освіти, органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями, а також наголошено на важливості міжсекторальної взаємодії для створення доступного освітнього простору.